

ства, должен стать экологический императив, который в свою очередь требует осуществления экологизации экономики и образования в соответствии с принципами эколого-экономической доктрины. На основании анализа результатов проведенной в два тура научно-практической конференции "Украина: Восток-Запад – проблемы устойчивого развития" (первый тур состоялся в Донецке, а второй – во Львове), освещены вопросы углубления сотрудничества регионов Украины с целью достижения устойчивого развития. Показано, что консолидация общества вокруг решения эколого-экономических проблем может стать одним из стержневых факторов укрепления государства.

Ключевые слова: устойчивое развитие; экологический императив; сотрудничество регионов; консолидация общества.

Tunytsya Yu.Yu. Ecological imperative of sustainable development of Ukrainian regions: the search for factors of society consolidation

An environmental imperative should become the key theoretical and political principle of sustainable development of Ukrainian regions and at the same time – factor of unity of the nation and strengthening of its statehood at the present stage of historical evolution of civil society. This imperative in its turn requires the implementation of ecologization in economy and education in accordance with the principles of ecological economics doctrine. Analyzing the results of the conference "Ukraine: East-West – the problems of sustainable development" that was carried out in two rounds (first round was held in Donetsk, and the second – in Lviv), the article highlights the issues of deepening the cooperation between Ukraine's regions in order to achieve the sustainable development. It is shown that the consolidation of society around the solving of environmental and economic problems could be one of the core factors for strengthening the state.

Keywords: sustainable development; environmental imperative; cooperation of regions; consolidation of society.

УДК 336.143 Проф. А.А. Садеков, д-р екон. наук; аспір. Ю.М. Соловйова – Донецький НУ економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського

СТАЛИЙ РОЗВИТОК І БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ

На основі узагальнення наукової літератури проаналізовано особливості бюджетної стратегії України і країн світу, визначено проблеми і пріоритетні тенденції бюджетної політики в сучасних умовах модернізації економіки.

Ключові слова: бюджет, бюджетна політика, бюджетна стратегія, міжбюджетні відносини.

Постановка проблеми. Особливості сучасних тенденцій у світовій економіці засвідчують загострення глобальних фінансових, зокрема бюджетних, проблем. Активізація інноваційних процесів неможлива без активної бюджетної політики, яка є потужним державним фінансовим механізмом впливу на інноваційно-інвестиційний розвиток національної економіки. Створення умов для довгострокового відтворення бюджетних ресурсів можливе лише шляхом стимулювання економічного зростання. Це є необхідною умовою подальшого соціально-економічного розвитку країни. З огляду на те, що бюджетній політиці належить особливе місце в фінансовій системі України та країн світу, актуальною проблемою сучасності є реалізація інноваційної бюджетної стратегії країн світового співтовариства.

Інноваційні погляди на концептуальні засади планування і прогнозування доходів бюджету в Україні розвивають Ю.В. Сибірянська, Г.М. Котіна. Актуальним аспектам міжбюджетних відносин на основі бюджетного кодексу України приділяли увагу І.Б. Стефанюк, М.Е. Крисюк. Результативність використання бюджетних коштів і ефективність прийняття стратегічних рішень у сфері державних видатків в Україні проаналізували Г.В. Мамонова і К.Д. Салямон-Міхєєва. Можливості застосування методу аналізу ієрархій у програмно-цільовому методі бюджетування в Україні вивчали В.І. Лапшин та В.М. Кузніченко. Ефективність використання бюджетних коштів, причини і чинники бюджетних правопорушень досліджував Ю.Д. Родіонов. Актуальні проблеми вдосконалення бюджетного законодавства України в контексті європейського досвіду скорочення дефіциту бюджету розглядала В.В. Зайчикова. Ключові проблеми розвитку економіки у плані бюджетної та грошово-кредитної політики, фактори ризику у бюджетній сфері і посткризові перспективи забезпечення конкурентних позицій країни на внутрішньому та зовнішньому ринках проаналізував В.М. Геєць. Теоретичні аспекти надання капітальних трансфертів з метою підвищення ефективності управління бюджетними видатками узагальнила І.О. Луніна. Інноваційно-інвестиційну спрямованість бюджетної політики в Україні розглянув О.Д. Рожко. Головні тенденції застосування бюджетно-податкових механізмів для активізації підприємницької діяльності у посткризовий період виокремила О.О. Булана на основі аналізу досвіду України та зарубіжних країн. Бюджетні дефіцити як інструмент посткризового відновлення економіки показав Ф.О. Ярошенко. Міжнародні тенденції нагромадження державного боргу у кризовий період і макрофінансові ризики в економіці України розкрила Т.П. Богдан. Але не всі аспекти зазначеної проблеми висвітлено повністю, зокрема, потребують подальшого наукового дослідження особливості і тенденції реалізації бюджетної політики.

Мета роботи. Проаналізувати сутність бюджетної політики України та країн світу в умовах модернізації економіки, визначити основні завдання бюджетної стратегії та пріоритетні напрями ефективності використання бюджетних коштів.

Результати дослідження. На етапі цивілізаційного розвитку країн світу і реформування фінансової системи важливе місце займає бюджетна політика, пріоритетними завданнями якої є модернізація бюджетного сектору економіки, переорієнтація державних видатків у напрямі економності, ефективності і результативності [8, с. 48].

Основні напрями бюджетної політики на 2011 р. було розроблено з метою формування такої бюджетної стратегії, яка спрямована на перехід до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки; передбачено заходи в напрямі стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів, зокрема: концентрація ресурсів бюджету на виконанні пріоритетних державних цільових програм; надання гарантій Кабінетом Міністрів України в обсязі не більш як 3 % ВВП для реалізації інвестиційних та інноваційних проєктів, спрямованих на розвиток експортного потенціалу національної економіки; установа

частки видатків розвитку і надання кредитів на рівні 13-14 % усього обсягу видатків та надання кредитів із державного бюджету [9, с. 70-71].

Темпи зростання макроекономічних показників протягом 2004-2008 рр. характеризувались як позитивними, так і негативними тенденціями. У 2009 р. внаслідок світової фінансово-економічної кризи спостерігався значний спад зростання таких показників, як реальний ВВП (на 15,1 % від попереднього року), експорт товарів та послуг (на 37,4 %), інвестиції в основний капітал (на 34,88 %), доходи населення (на 29,5 %). Розглядаючи інші показники, можна стверджувати, що найбільших обсягів бюджетний дефіцит досяг у 2009 р. – 35 млрд 517,2 млн грн (3,88 % від ВВП). Найменшим обсягом дефіциту характеризувався бюджет 2006 р. – 3 млрд 766,6 млн грн (0,69 % від ВВП). Показник державного боргу протягом 2004-2007 рр. стрімко не змінювався, але у 2008 р. він істотно зростає (на 100 млрд 665 млн грн), і становив 189 млрд 189 млн. грн. Найвищого значення борг досяг у 2009 р. – 316 млрд грн 884 млн (на 127 млрд 474 млн грн більше за попередній рік) внаслідок здійснення внутрішніх і зовнішніх запозичень, надання державних гарантій і девальвації гривні [7, с. 149-150].

У країнах світу спостерігалось істотне перевищення критеріїв безпечного рівня дефіциту бюджету та державного боргу. Бюджетно-податкові заходи, спрямовані на відновлення економіки в умовах кризи, зумовили зростання бюджетного дефіциту, що негативно позначилось на стійкості державних фінансів. Так, у країнах-членах ЄС збільшення видатків на підтримку підприємств одночасно зі скороченням податкових надходжень зумовили потроєння бюджетного дефіциту та зростання його рівня до 6,8 % ВВП. Одночасно з бюджетним дефіцитом зростає і державний борг, зокрема, його відношення до ВВП загалом по країнах ЄС збільшилось до 73,6 % (78,8 % – по країнах Єврозони). Такі країни як Китай, Корея, Індія, Мексика, Індонезія не були обмежені великим державним боргом. Станом на кінець 2010 р. державний борг Китаю становив 17,5 % ВВП, Кореї – 23,7 % ВВП, Індії – 55,9 % ВВП, Мексики – 41,5 % ВВП, Індонезії – 25,4 % ВВП. Велика Британія, Ірландія, Німеччина виділили значні кошти на підтримку фінансового сектору. Скорочення бюджетних витрат в США мало негативний вплив на конкурентоспроможність економіки країни. Вчені-економісти пропонували дозволити країнам-членам ЄС зберегти високий рівень бюджетного дефіциту [2, с. 56-58].

Рекомендований за Маастрихтськими критеріями рівень дефіциту бюджету ще в 2008 р. перевищили Ірландія, Греція, Іспанія, Франція, Латвія, де з перебігом фінансової кризи ситуація ще більше загострювалась. Дефіцити бюджетів у розвинених країнах значно зросли внаслідок збільшення видатків, зумовлених впровадженням цільових пакетів фіскального стимулювання для запобігання рецесії. Комбінація прямої допомоги окремим компаніям і банкам та пакетів фіскального стимулювання призвела до стрімкого збільшення державного боргу відносно ВВП. На відміну від розвинених країн відношення державного боргу до ВВП у країнах, що розвиваються, порівняно з докризовою ситуацією змінилось неістотно – з 35,4 % ВВП у 2008 р. до 36,9 % у 2010 р. Але в окремих країнах рівень державного боргу відносно

ВВП на кінець 2010 р. перевищив 60 %, зокрема, у Бразилії (66,8 %) та Індії (75,1 %) [12, с. 6, 9].

Найбільший рівень боргового навантаження серед розвинених країн на кінець вересня 2010 р. мали: Японія – 225,9 % ВВП, Греція – 130,2 %, Італія – 118,4 %, Бельгія – 100,2 %, США – 92,7 %, Ірландія – 93,6 %, Франція – 84,2 %, Португалія – 83,1 % і Канада – 81,7 % ВВП [1, с. 14].

На погляд деяких провідних вчених, причиною переважної більшості недоліків бюджетної системи України є недостатньо ефективне планування бюджетного процесу. За даними Рахункової палати Верховної Ради України, обсяги неефективно використаних коштів державного бюджету щороку зростають. Наприклад, якщо у 2006 р. виявлено фактів неефективного використання бюджетних коштів на суму 3,8 млрд грн, то у 2007 р. цей показник становив 5,6 млрд грн, тобто зріс на 32,1 %, а у 2008 р. досяг 7,8 млрд грн, збільшившись порівняно з попереднім роком на 28,2 %. У 2009 р. цей показник становив 11,5 млрд грн, тобто у 1,5 раза більше, ніж у 2008 р., та втричі більше, ніж у 2006 р. Така динаміка свідчить про значні недоліки функціонування бюджетної системи, її низьку ефективність і результативність. Обравши курс на євроінтеграцію, Україна зобов'язана дотримуватися світових стандартів, забезпечення фінансової стабільності, високого рівня економічної активності та збалансованого розвитку відповідно до цивілізованих правил [8, с. 47-48].

До інноваційних механізмів удосконалення бюджетних систем можна віднести програмно-цільовий метод формування бюджетів, який у світі відомий під назвою "бюджетування, орієнтоване на результат". На сьогодні він використовується в більшості країн Європейського Союзу, Австралії, Новій Зеландії та інших державах. Відповідно до Концепції програмно-цільового методу, у бюджетному процесі України бюджетні витрати формуються в розрізі бюджетних програм. Для визначення бюджетного забезпечення країни може бути ефективно використано метод аналізу ієрархії. Він передбачає побудову якісної моделі бюджетної політики, яка охоплює мету, альтернативні варіанти її досягнення, критерії оцінки якості альтернатив і глобальні пріоритети. Цей метод був застосований в Росії, Казахстані, Судані, США під час планування бюджетних програм [5, с. 40-41, 46].

У країнах Європейського Союзу впроваджували заходи щодо скорочення дефіциту бюджету: у Великій Британії у 2010 р. було прийнято закон про фінансову відповідальність, встановлені числові обмеження дефіциту і боргу, здійснюється коригування бюджетного плану і ухвалення урядом плану фінансової консолідації. У Греції в 2010 р. встановлено нові фінансові правила в національному законодавстві, введено трирічне обмеження обсягу видатків, посилюється роль Міністерства фінансів у бюджетному процесі. У Данії введено обмеження прямих та непрямих податків, боргу та видатків, діє правило бюджетного балансу, встановлено індикатори щодо структурно збалансованого бюджету до 2015 р. В Естонії функціонує правило збалансованого бюджету, обмеження дефіциту і боргу, середньострокове бюджетне планування, удосконалення планування видатків і контроль ефективності. В Латвії запроваджено бюджетні показники якості виконання бюджетних програм, за-

ходи щодо коригування бюджетних видатків відповідно до зменшення доходів бюджетів. У Литві встановлено видаткові дохідні правила, скорочуються видатки бюджету відповідно до зменшення доходів поточного бюджетного періоду. У Нідерландах запроваджують акт скорочення дефіциту, відбувається перерозподіл видатків згідно з цілями бюджетної політики. У Німеччині діє правило бюджетного балансу, обмеження видатків і структурного балансу, яке закріплено в Конституції 2009 р., розроблено нову бюджетну стратегію на 2011-2013 рр. У Словаччині встановлено обмежені видатки зведеного бюджету, введено середньострокове бюджетне планування в розрізі інституційних підсекторів. У Франції з'явилося нове правило встановлення середньострокового бюджетного збалансування і "нульового збільшення видатків", запроваджено принцип нейтральності до виключень з оподаткування [3, с. 61-62].

Для зменшення боргової залежності державних фінансів України та забезпечення макроекономічної стабільності необхідно: зменшити дефіцит державного бюджету України до 2 % ВВП у 2012 р. з метою скорочення обсягів розміщення державних позик і зниження рівня боргового навантаження в середньостроковій перспективі; установити ліміт надання державних гарантій на рівні 1,5 % ВВП; зменшити ступінь ризикованості зобов'язань держави щодо фінансів; збільшити видатки бюджету інвестиційного спрямування до рівня 5,5-6,0 % ВВП. Загалом, основними орієнтирами боргової політики держави на середньостроковий термін мають стати утримання помірного розміру державного боргу України, збалансування його структури, оптимізація залучення позичкових коштів для потреб держави й підвищення ефективності їх використання [1, с. 20-21].

Держава повинна регулювати місцеві бюджети таким чином, щоб обсяги бюджетних ресурсів відповідали повноваженням на здійснення видатків, виконання яких проводять з бюджетів відповідного рівня [11, с. 87-88]. Згідно з принципом соціальної справедливості, з центрального бюджету країни мають надавати інвестиційні трансферти місцевим бюджетам для створення капіталомістких об'єктів суспільної інфраструктури. У 2002-2010 рр. в Україні рівень капітальних видатків місцевих бюджетів (як частка ВВП) змінювався від 1,23 % у 2002 р. до 3,09 % у 2007 р., зокрема капітальні трансферти з державного бюджету становили від 0,04 % у 2009 р. до 0,72 % у 2007 р. Участь державного бюджету у фінансуванні таких видатків місцевих бюджетів ніколи не перевищувала 25 %, а в середньому становила за розглянутий період 15,5 %. Максимальний показник було досягнуто у 2004 р. (24,6 %), мінімальний – у 2009 р. (3,2 %) [6, с. 25].

Рівень соціально-економічного розвитку України залежить від наявності реальних, науково обґрунтованих планів і прогнозів розвитку економіки. Для України характерне визначення ретроспективної тенденції прогнозування доходів і видатків бюджетів за довільними схемами й показниками, ігнорування отриманих прогнозів під час подальшого розроблення планових завдань, часті коригування й недовиконання планів, зумовлені відсутністю стабільного фінансово-економічного законодавства, істотним відсотком пе-

репадів прогнозних показників. Недооцінка вітчизняними науковцями і практиками ролі планування і прогнозування податків у організації державних фінансів і визначенні бюджетних доходів призвела до виникнення дисбалансів у податковій політиці й управлінні бюджетними потоками [10, с. 72, 75].

З наукового погляду є кілька варіантів забезпечення держави необхідними фінансовими ресурсами: стимулювання зростання офіційного ВВП за рахунок інвестування в економіку, застосування заходів щодо зменшення тіньового сектору економіки, який на сьогодні, за оцінками Міністерства економіки України, перебуває на рівні 36 % ВВП, а за оцінками зовнішніх експертів – перевищує 50 % ВВП. Від функціонування тіньового сектору економіки бюджет щороку втрачає щонайменше 30-35 % податкових надходжень [10, с. 78]. Тому система доходів держбюджету потребує нагальної модернізації.

Головними факторами ризику в бюджетній сфері України на 2011-2012 рр. є: загроза збереження негативної тенденції попередніх років – випереджального зростання соціальних витрат бюджету; низький рівень бюджетних інвестицій в основний капітал; очікуване зниження ставки податку на прибуток і надання податкових пільг; подальше нарощування дефіциту бюджету. У разі спроби збільшити витрати бюджету державний борг може швидко досягти величини 44-45 % ВВП, а валовий зовнішній борг – набагато перевищити рівень 90 %, який є вищим від економічно безпечного. Для зменшення ризиків бюджетної сфери України у 2012-2013 рр. необхідно: вжити заходів щодо переорієнтації бюджетних витрат зі споживання на нагромадження, підвищити інвестиційну складову бюджетних витрат; мінімізувати процес заміщення зовнішнього боргу банківського сектору державним боргом з метою уникнення ризику макроекономічної дестабілізації в Україні, імпульсом до якої може стати будь-яка нестандартна ситуація у світовій економіці [4, с. 15-17].

Висновки. Отже, в умовах економічного відновлення після світової фінансової кризи подолання її наслідків в більшості розвинених країн світу та України впроваджують дієві фінансові заходи щодо скорочення дефіциту бюджету, застосовують нові фінансові правила з метою фінансової стабілізації, формують пріоритетні напрями інноваційної бюджетної політики. Забезпечення ефективного використання бюджетних коштів сприятиме стабільності фінансової системи держав, стане запорукою розширеного відтворення, позитивного впливу на кількісні та якісні показники економічного життя країн.

Узагальнені теоретичні положення є основою для подальших досліджень бюджетної сфери, формування цілісної концепції пріоритетів бюджетної політики України і впровадження якісних стандартів інноваційних бюджетних стратегій країн світу.

Література

1. Богдан Т.П. Управління державним боргом і макрофінансові ризики в економіці України / Т.П. Богдан // Фінанси України : журнал. – 2011. – № 1 (182). – С. 13-22.
2. Булана О.О. Бюджетно-податкові механізми стимулювання посткризової активізації підприємницької діяльності / О.О. Булана // Економіка і прогнозування. – № 2. – 2011. – С. 53-62.

3. Зайчикова В.В. Удосконалення бюджетного законодавства в контексті європейського досвіду скорочення дефіциту бюджету / В.В. Зайчикова // *Фінанси України* : журнал. – 2011. – № 5 (186). – С. 56-67.

4. Гесць В.М. Посткризові перспективи та проблеми розвитку економік України й Росії (макроекономічний спектр) / В.М. Гесць // *Фінанси України* : журнал. – 2011. – № 2 (183). – С. 11-23.

5. Лапшин В.І. Застосування методу аналізу ієрархій у програмно-цільовому методі бюджетування / В.І. Лапшин, В.М. Кузніченко // *Фінанси України* : журнал. – 2011. – № 5 (186). – С. 40-46.

6. Луніна І.О. Капітальні трансфери місцевим бюджетам: підходи до створення ефективної системи управління / І.О. Луніна // *Фінанси України* : журнал. – 2011. – № 2 (183). – С. 24-34.

7. Мамонова Г.В. Ефективність видаткової частини бюджету України / Г.В. Мамонова, К.Д. Салаямон-Міхеева // *Актуальні проблеми економіки* : наук.-практ. часопис. – 2011. – № 2 (116). – С. 147-153.

8. Радіонов Ю.Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів / Ю.Д. Радіонов // *Фінанси України* : журнал. – 2011. – № 5 (186). – С. 47-55.

9. Рожко О.Д. Інноваційно-інвестиційна спрямованість бюджетної політики / О.Д. Рожко // *Фінанси України* : журнал. – 2011. – № 1 (182). – С. 64-72.

10. Сибірянська Ю.В. Інноваційні підходи до прогнозування і планування доходів бюджету / Ю.В. Сибірянська, Г.М.Котіна // *Фінанси України* : журнал. – 2011. – № 2 (183). – С. 72-85.

11. Стефанюк І.Б. Актуальні аспекти міжбюджетних відносин у світі нової редакції Бюджетного кодексу України / І.Б. Стефанюк, Н.Е. Крисюк // *Фінанси України* : журнал. – 2011. – № 2 (183). – С. 86-96.

12. Ярошенко Ф.О. Бюджетні дефіцити як інструмент посткризового відновлення світової економіки / Ф.О. Ярошенко // *Фінанси України* : журнал. – 2011. – № 1 (182). – С. 3-12.

Садеков А.А., Соловьёва Ю.М. Устойчивое развитие и бюджетная политика в условиях реформирования экономики

На основе обобщения научной литературы проанализированы особенности бюджетной стратегии Украины и стран мира, определены проблемы и приоритетные тенденции бюджетной политики в современных условиях модернизации экономики.

Ключевые слова: бюджет, бюджетная политика, бюджетная стратегия, межбюджетные отношения.

Sadekov A.A., Solovuova Yu.M. Sustainable development and budget policy in economic reform

The features of the budget strategy of Ukraine and the countries of the world analyzed on the basis of scientific literature, the challenges and priority trends identified for fiscal policy in the modern conditions of economic modernization.

Keywords: budget, budget policy, budget strategy, intergovernmental relations.

УДК 658:511.504

**Проф. І.О. Александров, д-р екон. наук;
аспир. О.О. Кравець – Донецький НУ економіки і торгівлі
ім. Михайла Туган-Барановського**

ФОРМУВАННЯ ПІДХОДУ ДО РИНКОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Досліджено еволюцію класичних підходів до управління для формування ефективного механізму. Запропоновано класифікацію підходів до управління, а також колоністичний підхід екологічного менеджменту щодо підтримки екологічної рівноваги шляхом застосування ринкового інструментарію.

Ключові слова: підхід, еволюція підходів, класифікація підходів, колоністичний підхід.

Вступ. Очевидним є, що екосистема втрачає потенціал відтворення внаслідок надмірного антропогенного навантаження. Гальмівним фактором підтримки такого потенціалу є недосконалість діючих економіко-екологічних механізмів природокористування, за відсутності певних важелів ефективного управління цим процесом. Тому *актуальності* набувають наукові дослідження, спрямовані на удосконалення існуючих та розроблення нових механізмів управління якістю навколишнього середовища, які створюють перспективи сталого суспільства. Проте становлення ринкових відносин в Україні потребує нових теоретичних положень та адаптування підходів до формування ринкового механізму управління якістю навколишнього середовища з новою парадигмою, що є *метою цього дослідження*

Теоретичне та практичне дослідження питань з цього напрямку виконують у багатьох наукових школах: Інститут економіки природокористування та сталого розвитку України, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень, Інститут економіки промисловості НАН України, Національний лісотехнічний університет, Сумський державний університет, Донецький національний університет та інші.

Аналізування підходів щодо управління якістю навколишнього середовища. Для обґрунтування підходу до управління якістю навколишнього середовища потрібно встановити комплекс парадигматичних, синтагматичних і прагматичних структур і механізмів, що є основою стратегії управління, які конкурують між собою або в організації життя і діяльності людей [1]. На цій основі формуються етапи виникнення та зв'язки підходів, згрупованих за історичними ознаками, для формування ефективного ринкового механізму управління якістю навколишнього середовища, що схематично представлено на рис. 1. Історично визначено декілька найважливіших підходів, які є істотним внеском до розвитку теорії і практики управління, до них треба віднести: ситуаційний, системний, процесний, підхід з позиції виділення різних шкіл (табл. 1).

Зазначимо, що під впливом технологічного розвитку та зі зростанням ролі організації труда, його адміністрування до існуючих підходів доповнено адаптовані підходи, серед них: адміністративний, відтворювальний, динамічний, синергетичний, інтеграційний, маркетинговий, нормативний, цільовий, предметний, функціональний, поведінковий, кількісний [3].

Проте окремо взятий підхід повною мірою не може вичерпно забезпечити методологічні характеристики дослідження та не є повністю адекватним для прийняття ефективних управлінських рішень з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку. Тому, доцільним є не застосовувати вказані підходи у чистому вигляді, а орієнтуватися на комбінований підхід – системно-функціональний, функціонально-структурний, програмно-цільовий та системно-цільовий підходи. Визначення суті зазначених підходів мають багатобічні характеристики, які відображено в табл. 2.

Комбінований підхід, своєю чергою, передбачає враховувати в процесі управління господарською діяльністю об'єктивні закони єдності функціонального, адміністративного та програмно-цільового підходів. Це зумовлено тим, що досягнення визначених цілей програмно-цільовим підходом неможливе